

Tweede Kamer let op Uw Zaak

door Frans W. Weisglas, september 2007, NrcHandelsblad

Deze week komt de Tweede Kamer terug van zomerreces. Het is van groot belang dat de Kamer nu haar rol van onafhankelijk, krachtig en dualistisch controleur van de regering weer herneemt. Daar is in de eerste maanden van het kabinet Balkenende IV te weinig van terecht gekomen. Dat geldt in de eerste plaats voor de regeringspartijen, maar ook een aantal oppositiepartijen waren vooral veel met zichzelf en niet in de eerste plaats met het controleren van de regering bezig. De positie van de Kamer is in de afgelopen periode dan ook verzwakt.

Dat komt in de eerste plaats door de samenstelling van de Kamer zelf. In november 2006, na de verkiezingen, traden zo'n zeventig nieuwe Kamerleden aan, die zich met zeer geringe politieke ervaring moesten gaan inwerken. Het is te betreuren dat veel politieke partijen in hun hang naar voortdurende vernieuwing zoveel ervaring en kennis aan de kant hebben gezet.

Bovendien kwamen de regeringsfracties CDA, PvdA en Christen Unie met een zeer gedetailleerd regeerakkoord, waardoor de handen van die fracties- en dus van een meerderheid van de Kamer- tot op vele kleine details werden gebonden. Van het voornemen van veel politici om een regeerakkoord op hoofdlijnen op te stellen is helaas weinig terecht gekomen. Dat ging ten koste van de onafhankelijke positie van de Kamer.

Vervolgens kozen de drie politieke leiders van de regeringsfracties er voor om in het kabinet plaats te nemen en hun leiderschap niet vanuit de Kamer uit te oefenen. Ik vind dat de politiek leider van een partij niet in het kabinet, maar in de Tweede Kamer thuis hoort. Dat geldt ideaal gesproken ook voor de leider van de grootste regeringspartij, maar de traditie dat deze minister-president wordt is zo diep ingesleten, dat deze moeilijk is te veranderen, al is het in het verleden ook wel eens anders geweest.

Het in de Tweede Kamer blijven van de politiek leider is allereerst van belang voor zijn partij. Critici binnen de Partij van de Arbeid verwijten Bos nu dat hij, bijvoorbeeld over de topinkomens, niet meer het onversneden partijstandpunt uitdraagt. Maar dat was duidelijk vanaf het moment dat Bos, en Rouvoet, tot het kabinet toetraden. Een minister moet vanaf dat moment nu eenmaal het kabinetsstandpunt uitdragen en dat is niet het standpunt van zijn partij, maar een compromis van de drie regeringspartijen. In de Tweede Kamer kan de eerste man of vrouw van een partij daarentegen wel een duidelijk eigen geluid laten horen.

Mijn belangrijkste punt waarom Bos en Rouvoet in de Kamer hadden moeten blijven is echter vooral dat dit bevorderlijk zou zijn geweest voor het dualisme tussen Kamer en kabinet. Daardoor zou de positie van de Kamer versterkt zijn en dat komt het democratisch proces ten goede. Voor Partij van de Arbeid en Christen Unie is het veel lastiger om een werkelijk dualistische opstelling ten opzichte van het kabinet in te nemen, nu Bos en Rouvoet beiden vice-premier zijn. De nieuwe fractievoorzitters Tichelaar en Slob zullen ongetwijfeld hun best blijven doen een eigen geluid te laten horen, maar zullen uiteindelijk geen conflict met hun politiek leiders Bos en Rouvoet riskeren. Hetzelfde geldt voor fractievoorzitter van Geel ten opzichte van premier en politiek leider van het CDA Balkenende.

De waarschijnlijke verkiezing van Jan Pronk tot Voorzitter van de PvdA zal Wouter Bos ook zelf doen betreuren dat hij geen fractievoorzitter in de Tweede Kamer is gebleven. Met als

vice-premier gebonden handen kan hij niet voluit het geluid als politiek leider van de PvdA laten horen wanneer Pronk zonder twijfel met van het kabinet- en fractiestandpunt afwijkende opvattingen zal komen, bijvoorbeeld over een parlementair onderzoek naar de steun aan de oorlog in Irak. Dat is niet alleen risicovol voor de stabiliteit binnen de PvdA, maar ook voor de positie van het kabinet als geheel.

Ook de honderd dagen tournee van het kabinet door het land was slecht voor de positie van de Tweede Kamer. In de eerste plaats omdat in die periode de Kamer door het kabinet voortdurend aan het lijntje werd gehouden. Er moest door de bewindslieden immers eerst naar de mensen in het land worden geluisterd, voordat men met standpunten in de Kamer kon komen. Alsof die standpunten niet al lang en breed in de verkiezingsprogramma's en het regeerakkoord waren vastgelegd. In de tweede plaats omdat het kabinet op de stoel van de Kamer ging zitten. Natuurlijk moeten ministers weten wat er in het land leeft, maar de Kamerleden zijn de gekozen volksvertegenwoordigers. Zij vertegenwoordigen de mensen in het land. Nu gingen de bewindslieden zich als volksvertegenwoordiger gedragen.

Veel redenen dus voor de Tweede Kamer om haar onafhankelijke, sterke en dualistische positie te hernemen. Dat is van fundamenteel belang voor het functioneren van onze parlementaire democratie. In die democratie behoort het politieke primaat te liggen bij de gekozen volksvertegenwoordiging en niet bij het door de Kroon benoemde kabinet. En dat een onafhankelijke, dualistische opstelling van de Kamerfracties- van oppositie en regeringspartijen- voor politieke partijen ook geen windeieren oplevert heeft de politiek leider van de VVD in de negentiger jaren, Frits Bolkestein, bewezen. Met een onafhankelijke, vaak eigenzinnige opstelling als politiek leider en fractievoorzitter van een regeringspartij behaalde hij toen fantastische resultaten voor zijn partij.

Frans W. Weisglas was Voorzitter van de Tweede Kamer van mei 2002 tot december 2007. Dit is een gedeelte uit de toespraak die hij op 3 september 2007 hield voor de Erasmus Alumni Vereniging te Rotterdam.